

СИНТАКСИЧНІ ЕКСПРЕСЕМИ У МОВОСТИЛІ МАРІЇ
МАТІОС

Людмила ТОМУСЯК,

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича,
l.tomusyak@chnu.edu.uaSYNTACTIC EXPRESSIONS IN THE LANGUAGE STYLE
OF MARIA MATIOS

Liudmyla TOMUSIAK,

Chernivtsi National University named after Yuriy Fedkovych,
ORCID ID: orcid.org/0000-0002-0547-0744

Tomusiak Liudmyla. Syntactic expressions in the speech style of Maria Mathios. The relevance of the article is determined by the controversial solution to the problems of «expressive syntax» and clarification of the arsenal of syntactic tools, which are most actively used by the Bukovyna artist, and the definition of their role in the extremely bright, unique speech of Maria Mathios.

The aim of the study. The article is devoted to clarifying the functional load of syntactic expressions as elements of the figurative and expressive system of artistic speech in the idiosyncrasy of the outstanding modern Ukrainian writer Maria Matios. The concept of individual style is quite broad and requires analysis primarily of its components. The individual specificity of the artist consists in a kind of interpretation of objective reality and the choice of such linguistic means that in the work of art reproduce the author's idea, his intentions. **The following research methods** are used in the article: descriptive-analytical, method of component analysis, inductive-deductive, synchronous. **The scientific novelty of the study** consists in identifying the peculiarities of the functioning of syntactic expressions in the speech style of Maria Mathios and determining the role of the expressive factor in the creation of her idiosyncrasy.

Linguistic expression as a linguistic category has various means of expression (lexical, phraseological, stylistic, syntactic, etc.), it is also related to psycholinguistics, philosophy, aesthetics, literary studies and other fields. The intellectual and emotional plans of language are interconnected, they are closely intertwined components of each statement, the subject of which creates reality himself, chooses the most optimal means of language to realize the idea.

Conclusions. The works of art of the Ukrainian writer Maria Matios are distinguished by their imagery and expressiveness. The expressiveness of the syntax is associated with structures that have a tinge of conversational, casual style in their semantics, as well as with the actualization of sentence members, which is caused by changing the order of sentence components, their omission, interrupted speech or slurred speech, the use of sentence words, etc.

Key words: *expression, expressiveness, emotionality, speech style, elliptical structures, parcellation, words-sentences.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Загальновідомо, що художня мова репрезентує загальнонаціональну мову, виявляє її семантичні, естетичні та експресивно-стилістичні потенції. У наш час актуальність дослідження мови художнього твору, авторського ідіостилу з погляду лінгвістики постійно зростає. Учених цікавить текст не тільки як змістова, структурно-семантична чи інтонаційна цілість, але й як особлива мовленнєва площина, в якій відображено авторські інтенції, національну маркованість мовних засобів. Експресивність як спосіб надання мовленню своєрідності й виразності є однією з головних тем лінгвостилістичних праць.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з даної теми. Проблеми експресивного синтаксису як окремого напрямку синтаксичних досліджень в українському мовознавстві висвітлено в працях С. Єрмоленко, Н. Гуйванюк, В. Ващенко, П. Дудика, А. Загнітка, А. Мойсієнка, В. Чабаненка та ін.

Слід зазначити, що експресивність має мовну природу, діє через механізми мови, проте її ефект виявляється тільки в мовленні, виходячи за межі слова й словосполучення в текст. Поняття мовної експресії досить широке й трактується в сучасній

лінгвістиці доволі узагальнено. Автори енциклопедії «Українська мова» визначають експресивність як «властивість мовної одиниці підсилювати логічний та емоційний зміст висловленого, виступати засобом суб'єктивного увиразнення мови. Через експресивність виражальних засобів мовець передає своє ставлення і до повідомлення, і до адресата»¹.

Отже, експресивність надає мовленню, з одного боку, стилістичної маркованості, виразності, а з іншого боку, виражає ставлення мовця до повідомлюваного та до адресата. Власне, на першому – виразності та стилістичній маркованості – зацентровано в більшості праць, присвячених розгляду цієї лінгвістичної категорії. Експресія з'являється там, де існує можливість зіставлення, посилення певних ознак на основі протиставлення експресивно нейтральних і емоційно виразних мовних засобів. На думку В. Чабаненка, «експресія – це не те, що надає мовленню емоційності, образності, характерності, а те, що само породжується емоційністю, образністю, характерністю. По-друге, експресія – це не виразність, а інтенсифікація виразності, це збільшення спливаючої сили сказаного..., надання йому особливої психологічно мотивованої піднесеності. По-третє, експресія пов'язана не тільки з емоційним

¹ Українська мова. Енциклопедія [Ukrainian language. Encyclopedia], К.: Українська енциклопедія, 2000, 752 p. [in Ukrainian].

та образним (художнім), а й з іншими планами вислову – волюнтативним, естетичним, соціально-оцінним, нормативним, формально-структурним, семантичним, ситуативним тощо»². Таким чином, мовна експресія – досить складна стилістична категорія, що виявляється як інтенсифікація виразності повідомлюваного, як збільшення впливової сили висловлювання на адресата. Упродовж останніх десятиліть у лінгвістиці виразно окреслено комунікативно-прагматичний напрям, орієнтований на вивчення синтаксичних одиниць у контексті їх релевантного використання мовцями як засобів спланованого впливу на співрозмовника (читача). На прагматичному рівні комунікативний намір репрезентують стратегічно обмірковані тактичні прийоми, комунікативні ходи.

А.Загнітко кваліфікує синтаксичні конструкції з погляду експресії як спеціальний прийом залежно від форми та функціональної спрямованості мовлення і стверджує, що емоційне як вияв експресивного найповніше притаманне уснорозмовному мовленню, у писемному мовленні воно постає опосередкованим уснорозмовною стихією³.

Марія Матіос – відома українська письменниця, корінна гуцулка, випускниця філологічного факультету Чернівецького національного університету, за освітою – український філолог, за покликанням – добровільний народознавець, поет, прозаїк, публіцист. Стил письма Марії Матіос виразно позначений рисами жіночості, а її твори – його зразок з вишуканою мовною грою, витонченістю діалогічного та монологічного мовлення героїв.

Метою дослідження є виявлення та аналіз модифікованих синтаксичних конструкцій розмовного характеру як репрезентантів експресивності й засобів увиразнення художнього простору в творчості Марії Матіос та їх впливу на читача.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням наукових результатів. Експресивність як особлива інтенція регулюється глобальним комунікативним задумом мовця і репрезентована сукупністю семантико-стилістичних ознак, що роблять мовлення більш яскравим, таким, що впливає на слухача (читача). У мові сформовані усталені прийоми досягнення експресивності та орнаментування, «оздоблення» висловлюваного, або стилістичні фігури. Конструкції експресивного синтаксису передають інформацію адресатові і водночас привертають його увагу, максимально акцентуючи на важливості інформації, наприклад, експресію зумовлює актуалізація мовних засобів, адже вона тісно пов'язана з авторськими інтенціями. Процес породження мовлення визначає намір мовця, а також вибрану ним для цього стратегію, або план процесу мовлення. Ця стратегія залежить від

конкретних контекстуально-ситуативних умов мови, а також від соціальних, особистісних і психофізичних властивостей мовця.

Як показують сучасні дослідження з лінгвістики художнього тексту, функціональний і когнітивний підходи розкривають у синтаксисі художньої, поетичної мови особливу експресію та естетику, різні аспекти мовної творчості, передачу різноманітних смислів, рольову участь окремих компонентів художнього тексту та їх інформативну значущість.

Ми вважаємо, що саме різні інновації зумовлюють експресивність тексту, породжують незвичність, підконтекстну семантику. Мова словесного мистецтва, словесно-художньої творчості користується мовними засобами індивідуалізованими, експресивними, які ефективно впливають на весь комплекс духовного людського сприйняття – свідомості, почуття, емоцій і волі. Синтаксис через свій конструктивний характер, здатність до побудови нових структур, часто нетипових для кодованого літературного мовлення, має великі стилістичні можливості.

Найвиразнішим і найдовершенішим художнім засобом самовираження Марії Матіос стала мова її творів. Серед мовного розмаїття – синтаксичні структури, що відтворюють, імітують усно-розмовну форму мовлення буковинців. Функціонування таких конструкцій, без сумніву, експресивізують мову художнього твору.

Актуалізація інформативно важливої, нової інформації у художньому тексті може відбуватись у різний спосіб, зокрема і шляхом пропуску менш важливих в інформативному плані членів речення, які переведені в імплікацію. Таке явище спостерігаємо у неповних синтаксичних структурах. Еліпсис ґрунтується на особливостях розмовного мовлення і надає повідомлюваному більшій виразності, динамічності, пор.: [*Пішли сусіди з Танасієм шукати Матронку лугами.*] *Блукали до посеред ночі*⁴. Друге речення є неповним: у ньому лексично не виражений підмет як компонент структурної схеми, однак на підставі контексту, створюваного першим самостійним реченням, з'ясовується конкретне лексичне вираження непервалізованого компонента – *сусіди*.

Типові двоскладні речення з неназваним суб'єктом чітко актуалізують предикат, зосереджуючи увагу читача на діях персонажа: [*Вона так старанно приховувала, що вміє говорити, що часом сама не вірила у протилежне.*] *Замикала двері, завішувала вікна, двома пальцями витягувала язик, брала дзеркало і дивилася-дивилася, ніби чекала, що слова самі підуть з горла пішки*⁵; [*Вернулася до звичних своїх роботів і Матронка...*] *Так само – як до дитини – викладе круг голови грубим кілечком косу, пристить дитинятко цицькою, винесе яворову коліску на ганок, візьметься за санку, таку ж маленьку, як сама, – і в город. Санає –*

² Chabanenko V. A. Stylistyka ekspresywnykh zasobiv ukrainskoi movy [Stylistics of expressive means of the Ukrainian language. Part 1], Ch.1. Zaporizhzhia: Vyd-vo ZDU, 1993, 216 p. [in Ukrainian].

³ Zahnitko A. P. Teoretychna hramatyka ukrainskoi movy: Syntaksys [Theoretical grammar of the Ukrainian language: Syntax.], Monohrafiia, Donetsk: DonNU, 2001, 662 p. [in Ukrainian].

⁴ Matios M. Solodka Darusia [Sweet Darusia], Lviv: LA «Piramida», 2005, 176 p. [in Ukrainian].

⁵ Ibidem, P. 30

дивно усміхається в себе, на мить заплющивши очі, ніби ховає що коштовне в лише її відомі скроні; потім нараз озирнеться, чи ніхто не бачив таємної усмішки, – і знову за сапку⁶. Акцентом на дієсловах-предикатах авторка розкриває стан душі персонажа роману, викликаний її погаєними щасливими споминами, відчуттями.

Спостерігаємо і явище протилежне – з пропущеним присудком і наявним підметом, де акцентовано увагу на особі виконавця чи способі не вербалізованої в реченні дії, а наявні поширювачі характеризують її, вказуючи на спосіб, причину, час, мету реалізації: *Розчаровано зітхнула Варварка, полегшено – Глена, жалісливо – Марія*⁷. Пропущено предикат «зітхнула», увагу читача зосереджено не на дії, а на способі дії – *полегшено, жалісливо*, бо саме ці лексеми мають оцінну семантику і вказують на різні суб'єктивні сприйняття того, про що розповідається.

[*Та то би нічого, якби вродився хлопець.*] *А то дівка... та ще вдень, пополудню*⁸. Як бачимо, на місці трьох крапок пропущено присудок «вродилася»: сталася подія небажана, тому оповідач не озвучує її зайвий раз.

Досить часто функціонують у романі М. Матіос неповні речення, в яких пропущено підмет і присудок одночасно: [*Так що Дмитро-газоварювальник розпилював шайбу на Степановій срамоті якоюсь пилкою.*] *Та так довго, що самому руки тряслися, аби не поранити Степанове хазяйство, бо той мав скоро женитися*⁹ (в реченні пропущені головні члени – *Дмитро-газоварювальник розпилював*, бо письменниця хоче акцентувати увагу читача на слові *довго*, тобто повільно, обережно); *Вона сидить, завмерла, майже не дихаючи, із заплющеними очима, ніби боїться, що ось-ось душа вернеться назад в її тіло, але вже без татового голосу*¹⁰ (в цьому реченні не названі члени – *душа вернеться*: для Дарусі було дуже важливо почути голос батька, вона за цим і приходила на цвинтар, тому авторка наголосила на тому, що їхні душі зустрілись і Даруся понад усе боїться втратити рідний голос, адже це найцінніший дар для неї).

У неповних реченнях невербалізованими можуть бути не лише головні, а й будь-які другорядні члени речення: [*– То що ви там, газдинько, кажете, зварили?*] – *А ви спробуйте... – хитро мружиться Матронка, відгортаючи лляний рушник: жовта – як сонце – мамалига парує білим димком*¹¹. У наведеному реченні пропущений об'єктний компонент *що* (Матронка хоче зацікавити чоловіка своїм обідом, адже знає, що гарячу кулешу він любить найбільше, тому письменниця не називає страву).

Пропуск компонентів у неповних реченнях – надзвичайно важливий чинник економії мовних засобів, він дозволяє стисло й динамічно викласти інформацію.

Найчастіше і найширше використання неповних речень фіксуємо у діалогічному мовленні, де (особливо в репліках-відповідях) пропущеними можуть бути і головні, і другорядні члени речення, нерідко одночасно:

– *Чиї ви будете, дітво? Якого газди? – поцікавився чоловік.*

– *Хто чий, – зметукував Славко. – Я – Маріїн, вона – Даруся. А що ви хотіли, вуйку?*

– *Чи не знаєте ви, дітво, де тут у вас живе ксьондз?*

– *Ксьондз? – перепитала, подумавши, Даруся. – А котрий?; – То ти що, так і не знаєш?! – тепер уже не на жарти здивувався лейтенант, щоправда, чимось спантеличений. – Про що?*¹².

Пропущені члени речення в поданих діалогах зрозумілі з описаної ситуації, а еліптичні структури сприяють кращому сприйманню тексту, асоціюють діалог з живою розмовою. Марія Матіос ілюструє тенденцію усного мовлення – економію мовних засобів. Це дуже важлива риса, яка завжди супроводжує розмовне, живе мовлення, адже мовець намагається не вживати зайвих слів, а тільки основне, тобто ту інформацію, яка важлива.

У діалогічному мовленні зустрічні запитання використовуються з метою уникнути відповіді, такі конструкції викликані небажанням мовця відповісти на конкретний запит, а подекуди й байдужістю. Пор.:– *Ви, Одокійко, нащо ці рушники купуєте? – Як нащо?*¹³.

З-поміж зустрічних запитань виділяються такі структури, які використовуються мовцем з метою змінити тему розмови. Такі запитання здебільшого викликані або негативним ставленням мовця до прояву небажаної цікавості з боку співрозмовника, або необізнаністю щодо конкретного запиту інформації взагалі, як-от: – *Що тобі у нас треба, гадюко? – Як що треба?! – аж сперло їй у горлі*¹⁴. У ситуативних неповних реченнях пропущений член стає зрозумілим не з контексту, а з мовленнєвої ситуації.

Таким чином, еліптичні конструкції виконують видільну функцію, що виявляється в двох варіантах: акцентуація логічної сторони висловлення та акцентуація його емоційного боку. Використання еліпсису сприяє акцентному виділенню найбільш значимих елементів у лінійному ланцюжку фрагменту тексту, особливо у поєднанні з іншими засобами експресивності. Художній почерк митця репрезентує сукупність мовних засобів і способів, які доносять до читача всі задуми автора, багатство і розмаїття його внутрішнього світу.

Проникнення елементів розмовної мови в кодифіковану літературну призводить до девіантних порушень стандартних синтаксичних структур.

⁶ Ibidem, P. 95-96.

⁷ Ibidem, P. 48.

⁸ Ibidem, P. 94.

⁹ Ibidem, P. 6.

¹⁰ Ibidem, P. 25.

¹¹ Ibidem, P. 82.

¹² Ibidem, P. 143.

¹³ Ibidem, P. 24.

¹⁴ Ibidem, P. 49.

Внаслідок цього виникають нові актуалізовані типи висловлення, побудовані згідно з явищами синтаксичного перерозподілу, перерозкладу фразових структур. До такого явища належать парцеляція, тобто інтонаційно і пунктуаційно марковане членування речення, що полягає у виділенні відрізка речення в окрему самостійну частину. У семантико-синтаксичних студіях парцеляцію розуміють як значеннєве відокремлення предикативних частин речення, при якому структурно-зумовлений компонент вичленується від основної частини в силу своєї інформаційно-сислової значущості, структурної нетотожності та прагнення виділити та актуалізувати смисл. У такий спосіб парцеляція постає як феномен експресивного синтаксису з когнітивно-функціональними підґрунтям.

Неповне речення функціонує автономно, а парцелят залежить від стрижневого компонента, перетворюючись без нього в лексичну одиницю без конкретного семантичного наповнення: *І тоді Матронка розказала Михайлові правду, якою замкнула собі уста на десять років. Аж по сьогодні*¹⁵. Парцелят *Аж по сьогодні* – поза контекстом основного висловлення не виражає значення, не сприймається. Парцелятам властива функціональна і формальна залежність від основного речення, хоча загально синтаксична структура парцелята володіє ідентичними значеннями модальності, що й функціонально стрижнева частина, пор.: *Та я й собі трохи пригнорюся. Бо вже до церкви треба приновити одіж*¹⁶.

Парцеляція – явище експресивного синтаксису, тому опис парцелятивів повинен ґрунтуватись на їх стилістичних функціях. За допомогою парцелятивів автор може уточнювати інформацію чи доповнювати її, передавати психічний стан людини, її переживання, послідовність думок і сприйняття навколишньої дійсності: *Матронка не просилася. Не верещала*¹⁷. У цьому випадку парцельована частина несе додаткову, уточнювальну інформацію.

Парцельовані компоненти служать важливим засобом доповнення основної думки окремими деталями, що створюють ширше уявлення про подію, особу, предмет чи явище: *Може, зрунтом їх москалі віддячили? Чи худобою?; А подивився на їх онучі! А на оті постолі! З березової кори сплетені*¹⁸.

Парцельовані конструкції можуть по-різному доповнювати зміст попереднього речення: *Чули'сте, кумку, нечиста сила в селі завелася. На цвинтарі й в Дарусиній хаті*. Парцельована частина є уточнювальною обставиною місця. Парцелят може виконувати підсилювальну функцію: *Іванку, прошу тебе дуже: аби ти ніколи не приносив Дарусіконфет. Ніколи!*¹⁹.

Парцеляція предикативних частин складного речення також є поширеним явищем у мовній тканині

творів Марії Матіос: *Люди не розуміють, що Даруся рятую себе, як може. Коли водою, коли землею, коли травами. Бо понад усе їй хочеться жити на цьому світі, такому веселому, такому кольоровому і запашиному*²⁰.

Парцеляції, безперечно, увиразнює мовлення, експресивізує його. І вирішальним у цьому процесі є людський фактор, з яким пов'язують мовні механізми експресивності. Синтаксис художньої мови підпорядкований задуму письменника розкрити основну думку твору. Він відображає ту експресію, яка відповідає громадській позиції і настроям автора.

Серед простих речень розмовного характеру виділяють слова- речення, які передаються одним словом або нерозкладним сполученням декількох слів. Такі речення виражають просте ствердження або заперечення, згоду чи незгоду, емоційну оцінку отриманої інформації або містять спонування до дії. Це специфічний тип речень, які у художньому мовленні набувають експресивного забарвлення, як-от: **Так**. *Вона чує чи то солодкість, чи млість у грудях – але, о чудо! – від тої солодкості в голові також стає легко; -Та-а-а-ак... – протягнув Дідушенко. – Значить, кажеш, вчинили погром, дали пару иттурханців і ще й пограбували...*²¹. Найчастіше стверджувальними словами-реченнями підтверджуються міркування, огляди самого мовця. Це своєрідні відгуки на його власні думки, сказані вголос або й невисловлені. В рамках стверджувальної модальності такі слова-речення виражають основне для них модальне значення згоди з чим-небудь.

Серед заперечних слів-речень вирізняються власне заперечні слова-речення, якими виражається незгода з чим-небудь висловленням, дією, і слова-речення, що ними заперечується сказане самим мовцем. Лексично ці групи заперечних слів-речень в усіх стилях, жанрових різновидах і формах мови здебільшого виражаються заперечним словом *ні*, яке частіше зі іншими синтаксичними виразниками заперечення набуває тих або інших модально-експресивних відтінків. Змістове та емоційне підсилення заперечення досягається за допомогою відповідного інтонаційного виділення, висловлення стає емоційно вагомим, якщо подвоюється чи потроюється, як-от: *Ні; Ні – ні; Ні, не так; Та ні; О, ні!; Е – е – е, ні!*²².

Слова-речення питального типу мають виразну інтонацію питання та різні логічно-модальні відтінки, які залежать від лексичного виразу запитання, контексту чи конкретної обстановки мовлення. Це передусім слова-речення, що ними виражаються логічно-модальні категорії ствердження або заперечення. Проте з питальною інтонацією такі структури адресуються співрозмовникові з метою одержати пряму відповідь на конкретно сформульоване запитання або ж на запитання з приводу якоїсь події, явища: *Що мені не треба було*

¹⁵ Ibidem, P. 173.

¹⁶ Ibidem, P. 129.

¹⁷ Ibidem, P. 145.

¹⁸ Ibidem, P. 116.

¹⁹ Ibidem, P. 55.

²⁰ Ibidem, P. 14.

²¹ Ibidem, P. 153.

²² Ibidem, P. 43.

робити, Марію? **Що?**²³. Інтонавання обох побудов – питально-експресивне. З нього, як і з самого контексту, випливає, що мовець не розчув або не зрозумів запитальної репліки (мовець вдає, що це так) і тому має потребу у відповіді-поясненні.

Емоційно-оцінними словами-реченнями виражається безпосередня реакція мовців на те, що відбувається чи мовиться. Будучи позитивною або негативною, така реакція є водночас і емоційною, і оцінною. Коли у відповідь на запитання з уст виривається напівмимовільна репліка *О!*, то в ній якнайвідчутніше проступає вигук захоплення, який свідчить про край загострену почуттєвість (емоційність) і органічно зливу з нею позитивну оцінку: *О чудо!;... О-о-о...; О, яке гарне дитя!*²⁴. У вигукові, як відомо, звук і жест невіддільні, злиті. Таким чином, різні інтонації і супровідні їм жести стають неодмінними складниками емоційно-оцінних слів-речень.

Емоційно-оцінні слова-речення багаті модально-експресивними значеннями. На модально-експресивні значення вигуків у писемному вияві мовлення вказують, зокрема, авторські слова, ремарки, розділові знаки, але, зрозуміла річ, не зовсім повно й точно: *-Отак! Розу-у-умниця; Ага! Файно*²⁵.

Серед явищ вигукової експресії та емоційності простежується безліч таких, що перебувають на периферії вигуків і функціонують як безпосередні рефлекторні звукові реакції на біль, переляк, захват і под., які настали несподівано, раптово. Такі мимовільні вигуки не мають деяких комунікативних властивостей інтонації, зокрема окресленої мелодії і тембру, слугують фактами першої сигнальної системи, передаючи емоції в їх загостреному вияві: *О!; О-о-о...; Агій на таке чудо!; Свят-свят-свят...; Чудо, та й годі!*²⁶.

У художньому мовленні Марії Матіос функціонують і слова-речення мовного етикету – однослівні, рідше дво- і кількаслівні синтаксично нечленовані конструкції, які становлять традиційні і загальноприйнятні формули привітання, прощання, вибачення, подяки, прохання, запрошування, побажання успіхів, щастя тощо: *-Навіки слава Богу!; -Доброго здоров'я*²⁷.

Натрапляємо і на звертання-речення, що виражають різноманітні реакції мовців, їх внутрішні переживання, які сконцентровані у звертанні і посилюються, семантично увиразнюються інтонацією, підказуються ситуацією, контекстом. Такі звертальні побудови можуть виражати радість і здивування мовців при зустрічі, часто несподіваній, тощо: *І-ва-не...; -Е-е-е, кумко-душко...*²⁸.

Звертання-речення, крім основної для них і різної щодо мети функції звернення до особи, ще виступають виразниками більш або менш глибоких

внутрішніх переживань. Вони завжди містять у собі якийсь додатковий відтінок – співчуття, захоплення, подив, настійне прохання, невдоволення, докір, обурення, перестороги тощо.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, як бачимо, М. Матіос розкриває широку палітру експресивного синтаксису, стилістичних навантажень різноманітних синтаксичних структур розмовного характеру, модифікованих за структурою, але надзвичайно вагомими в канві художнього твору. Вони гармонійно поєднуються з нейтральними літературними висловленнями, передаючи потрібні настрої, думки і переживання героїв драми чи самого автора. Марія Матіос уміло, майстерно використовує усі різновиди синтаксичних експресем, як-от: неповні речення, парцеляцію, словаречення та інші. Вони додають більшої яскравості, емоційності та точності описам природи, персонажів, допомагають уникнути повторів, акцентують увагу читачів на основній, найважливішій інформації, роблять мовлення живим, експресивним, образним. Синтаксичні експресеми увиразнюють комунікативний намір буковинської письменниці, оприявлюють суб'єктивну авторську інтерпретацію описуваного і, без сумніву, впливають на читача. Використання синтаксично модифікованих структур у мові художніх творів засвідчує їх семантичну й стилістичну вагомість, текстову доцільність і затребуваність.

Авторка мистецьки сплітає сучасне кодифіковане мовлення з пишним та образним мовленням буковинців.

Неоднозначне сприйняття мови творів зумовлюється майстерно дібраним словесним, фразеологічним складом, а також новими прийомами сполучення слів та розмовними елементами у мовленні.

Художні твори буковинської мисткині Марії Матіос відзначаються образністю та експресивністю.

Томусяк Людмила – кандидат філологічних наук, доцент кафедри сучасної української мови Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. Автор понад 100 наукових та навчально-методичних праць. Коло наукових зацікавлень: категорійна граматики, комунікативний синтаксис, прагматика, лінгвістика тексту, експресологія.

Liudmyla Tomusiak – candidate of philological sciences, associate professor of the Department of Modern Ukrainian Language at Yuriy Fedkovich Chernivtsi National University. The author of more than 100 scientific, educational and methodological works. Scientific interests: categorical grammar, communicative syntax, pragmatics, text linguistics, expressology.

Received: 21.05.2024

Advance Access Published: July, 2024

© L. Tomusiak, 2024

²³ Ibidem, P. 75.

²⁴ Ibidem, P. 146.

²⁵ Ibidem, P. 148.

²⁶ Ibidem, P. 88.

²⁷ Ibidem, P. 53.

²⁸ Ibidem, P. 90.